

KRUNOSLAV PUŠKAR

GERMANIZMI U FRAZELOGIJI KAJKAVSKOGA GOVORA GRADA KRIŽEVACA

COBISS: 1.01

Germanizmi v frazeologiji kajkavskega govora mesta Križevci

Prispevek obravnava frazeme v govoru mesta Križevci, ki vsebujejo vsaj en germanizem; zbrani so bili med raziskovanjem narečja na terenu. Čeprav so germanizmi v hrvaškem standardu in v hrvaških narečjih izčrpno raziskani, morda celo bolj kot druge izposojenke v hrvaškem jeziku, so bile frazeološke zveze, pri katerih je vsaj ena od sestavin germanizem, v jezikoslovnih prispevkih le delno in občasno predmet raziskovanja in opisovanja. Tako kot germanizmi sami tudi frazemi, ki so sestavljeni z vsaj enim germanizmom, namreč predstavljajo pomembno izročilo v besednem zakladu, ki zaradi generacijskih razlik čedalje bolj izginja ali prehaja v pasivno plast besedja. Treba je torej opraviti obsežnejše raziskave, da bi to snov čim prej zbrali in analizirali. Ta prispevek analizira 187 zbranih frazemov glede na njihovo zgradbo in vsebino. Ker doslej niso bile opravljene podrobnejše narečne raziskave organskih govorov v podkalniškem Prigorju, gre za prispevek k vsem prihodnjim celostnim raziskavam in zbiranje celotnega frazemskega zaklada tega območja, ki bo pokazal besedne in frazeološke posebnosti in podobnosti glede na druge govore na Hrvaškem in tudi glede na standardno hrvaščino.

Ključne besede: narečna frazeologija, kajkavsko narečje, stično jezikoslovje, nemščina

Germanisms in the phraseology of the Kajkavian dialect of the town Križevci

This article analyzes phrasemes with a German constituent in the dialect of the town of Križevci, collected during dialectology field research. Although Germanisms have been exhaustively investigated in standard and substandard Croatian, perhaps even better than other loanwords in Croatian, phraseological units with one or more German constituents have often been only sporadically and fragmentarily studied and described in articles dealing with language contact. Phrasemes with a German constituent, just like Germanisms themselves, comprise important lexical heritage that is increasingly disappearing due to generational differences or is becoming part of passive language knowledge, which is a compelling reason for more exhaustive investigations to gather and analyze this disappearing lexical stock before it is too late. This article analyzes 187 collected phrasemes with regard to their structural and semantic features. Because detailed dialectology field studies of local dialects of the Prigorje area have not been conducted until now, this article is a contribution to future comprehensive investigations of the entire phraseological corpus of that area, which would in effect show its own lexical and phraseological features in comparison to other Croatian dialects, and to standard Croatian as well.

Keywords: dialectal phraseology, Kajkavian dialect, contact linguistics, German

1 UVOD

Frazeologija, jedna od najmlađih lingvističkih disciplina, osamostaljuje se iz leksikologije u bivšem Sovjetskom Savezu sredinom 20. stoljeća i otada se nastavlja samostalno razvijati, dok se hrvatska frazeologija počinje razvijati u drugoj polovici 20. st., već početkom 70-ih godina (Fink-Arsovski 2002: 6). Premda se frazeologiju najčešće ugrubo opisuje kao jezikoslovnu disciplinu u kojoj leksikologija ima dodirnih točaka sa sintaksom, semantikom i stilistikom, nerijetko izostaje njezina sveobuhvatna definicija jer se većinom najviše pozornosti poklanja što jasnijoj definiciji frazema. Međutim, jedna od najopširnijih i najzornijih definicija frazeologije ipak bi bila definicija Antice Menac (1978: 219) koja kaže kako »[f]razeologiju jednoga jezika tvore izrazi čvrsto vezane strukture, nastali na različite načine i pridošli iz različitih izvora, koji svi zajedno na specifičan način odražavaju i ilustriraju tip mišljenja, odnos prema stvarnosti, povijesne reminiscencije, vezu s okolnim svijetom i još mnogo toga, karakterističnog za jednu jezičnu zajednicu.« Premisa svakog znanstvenog bavljenja frazeologijom trebala bi tako prema toj definiciji, a i prema našem mišljenju, biti sintaktička, semantička i stilistička analiza karakteristika svih prikupljenih frazeoloških izraza pojedinog idioma, a sve to u svrhu osvjetljavanja jezične slike društva i kulture u kojima su oni nastali.

2 O FRAZEOLŠKOM FONDU HRVATSKOG JEZIKA

Posebnost društva i kulture igraju važnu ulogu kod proučavanja frazeologije što za posljedicu ima više aspekata proučavanja frazeologije. Frazeologija se može proučavati prema podrijetlu i proširenosti uporabe (internacionalna, nacionalna i posuđena frazeologija) i prema područnoj raslojenosti (dijalekatna i regionalna frazeologija) (usp. Fink Arsovski 2002: 5; Menac – Fink Arsovski – Venturin 2014: 6). Premda je to uobičajena i već uvriježena podjela, mi smo frazeme prema podrijetlu podijelili na sljedeći način:

- (a) **međunarodne frazeme**, odnosno frazeme koji su potvrđeni i u drugim europskim ili svjetskim jezicima. To su najčešće biblijski, mitološki i povijesni frazemi koji se mogu susresti u svakodnevnom životu poput: **nevjerni Toma** ‘sumnjičavac, sumnjičav čovjek’, **Ahilova peta** ‘ranjivo mjesto čije, slaba strana čija’, **Potemkinova sela** ‘uljepšavanje činjenica, opsjenarstvo’ itd.
- (b) **slavenske**, poput: **hrabar kao lav** ‘vrlo hrabar’, **glup kao panj** ‘vrlo glup’, **pocrvenjeti kao paradajz** ‘biti vrlo crven’ itd. (usp. Fink Arsovski 2002).
- (c) **hrvatske nacionalne**, odnosno frazeme koji su karakteristični za čitavo hrvatsko područje poput: **otkriti / otkrivati Ameriku** ‘objaviti / objavljivati već davno poznatu stvar’, **biti (naći se) u čijoj koži** ‘biti / naći se u istoj situaciji s kim’, **pošto-poto** ‘svakako, pod svaku cijenu’ itd.
- (d) **hrvatske regionalne frazeme**, odnosno frazeme koji su tipični za jednu od hrvatskih regija, kao što su sljedeći frazemi koji se prvenstveno javljaju u kaj-

kavskim idiomima poput: **drek na šibici** ‘nešto beznačajno; nešto nevažno’, **držati se ko mila Gera** ‘prenemagati se, prenavljati se’, **na sveto nigdarjevo** ‘nikada’ itd.

- (e) i **lokalizme**, odnosno frazeme koji su potvrđeni samo u jednom dijalektu, pojedinoj skupini govora ili u samo jednom govoru poput: **biti kaj k čemu** ‘vrijediti, biti u snazi; dobro izgledati’, **zaletavati se kak đurek** ‘biti ratoboran’, **zden kak kača** ‘vrlo hladan’ itd. (usp. Menac-Mihalić 2011: 482–83).

Iako je hrvatska frazeologija ponešto kasnila u razvitku za svjetskim frazeologijama, danas se može pohvaliti mnogim vrijednim monografijama i znanstvenim radovima koji svjedoče o njezinoj zrelosti i o njenom visokom mjestu u svijetu s obzirom na znanstvenost same obrade frazema. Međutim, to se može tvrditi ponajviše u vezi s obradom međunarodnih, slavenskih i hrvatskih nacionalnih frazema, dok je obrada hrvatskih regionalnih frazema i lokalizama, premda uvelike istraživana, još uvijek nedovoljno istražena.

3 ISTRAŽIVANJE DIJALEKATNE FRAZELOGIJE

Naime, dijalekatna i regionalna frazeologija postaju sve zanimljivije istraživačima tek krajem 20. stoljeća pa stoga Matešić (1995: 83) s pravom ističe kako »[h]rvatska se frazeologija, kao nova jezikoslovna disciplina, do sada bavila isključivo standardom, dok su povijesna i dijalekatna frazeologija bivale zanemarivanima«, a isto zaključuje i Turk (1997: 313) koja na samom kraju stoljeća kaže da »[u] dijalektologiji je, međutim, zanimanje za frazeološke teme još uvijek oskudno.« No upravo s tim i takvim zaključcima počinje se na području dijalekatne i regionalne frazeologije objavljivati sve više radova (usp. Bogović 1996; Turk 1997; Matešić 2006; Kovačević – Bašić 2012), a ubrzo nakon pojedinih radova i sve više monografija (usp. Menac-Mihalić 2005; Maresić – Menac-Mihalić 2008; Menac-Mihalić – Menac 2011),¹ što nam mnogo govori o tome koliko je posla na tim poljima zapravo učinjeno u razdoblju od 20 godina, odnosno nakon navedene Matešićeve lamentacije.

4 VAŽNOST ISTRAŽIVANJA DIJALEKATNIH FRAZEMA

Najveći razlog istraživanja dijalekatnih frazema su generacijske razlike koje dovode do promjena u frazeološkom inventaru pojedinog organskoga govora i prelaska

¹ Veliko značenje nabrojanih monografija jest u tome što su u njima obrađeni i frazemi velikog broja dijalekata istog narječja, čime je omogućen strukturni i značenjski pregled pojedinih frazema kroz prizmu istog narječja na zavidnoj znanstvenoj razini. Npr. u Menac-Mihalić (2005) obrađena je frazeologija novoštokavskih ikavskih govora, u Maresić – Menac-Mihalić (2008) frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora, a u Menac-Mihalić – Menac (2011) frazeologija splitskoga govora.

većine frazema iz aktivnog u pasivni sloj.² Naime, određeni se frazemi prestaju aktivno upotrebljavati jer novijim generacijama najčešće nije poznata koja od leksičkih sastavnica frazema zato što se ponajprije prestao upotrebljavati i sâm predmet, stvar ili pojava na koje se taj leksem odnosio. U tom slučaju ili dolazi do supstitucije tog leksema (npr. leksem *korpa* se zamjenjuje s proširenijim i stoga transparentnijim leksemom *košara* u frazemu **dobiti korpu** 'biti odbijen') ili se gubi čitavi frazem ako se ne nađe adekvatna semantička leksička zamjena njegove netransparentne sastavnice. Iz tog razloga potrebno je što prije istražiti organske govore u čijoj je frazeologiji »sabijena« leksička i kulturna baština, tj. konzervirano konvencionalno znanje koje se dulje čuva u frazemu negoli u samom, izoliranom leksemu. Važno je, kako ističe Malnar (2011: 171), prepoznati »vrijednost frazema kao nositelja leksičkoga blaga koje nestaje iz svakodnevne komunikacije« i frazeologije čija konzervativnost čuva to leksičko blago.

Naravno, prilikom istraživanja dijalekatne frazeologije ne bi se trebalo ograničiti na već arhaični frazeološki inventar koji je u procesu nestajanja, nego bi se trebale istraživati i inovacije u frazeološkom inventaru pojedinog organskoga govora. Primjerice, relativno noviji frazemi kao što su **ko da je atomska <bomba> opala** 'neuredno je što' i **ko da je tenk prek koga prešiel** 'umoran je tko; loše izgleda tko' trebali bi se popisati i analizirati bez obzira na pretežnu standardnojezičnost pojedinih sastavnica i njihovu recentnost u pogledu nastanka u odnosu na starije frazeme. Također, dijalekatna bi frazeologija trebala uzeti u obzir i žargon-sku frazeologiju, čestu u govoru mladih, ako se ona upotrebljava i kod govornika srednje dobi, kao što je to slučaj sa sljedećim frazemima: **biti u depri** 'klonuti; biti neraspoložen; biti u depresiji', **biti u muvingu** 'biti u intenzivnom kretanju; biti sudionik mnogih događanja' i već čitavim frazemskim gnijezdima sa sastavnicom *bed*: **bez beda** 'bez problema', **biti bed** 'biti problem', **biti u bedu** 'klonuti; biti neraspoložen; biti u depresiji', **pasti / padati u bed** 'klonuti; postati / postajati neraspoložen; postati / postajati depresivan' itd. Premda su dijalekt i žargon dvije različite razine jezika, neosporan je sve veći utjecaj žargona na dijalekt. Kako se na temelju posljednjih primjera može vidjeti, osjetljiv je i velik utjecaj anglizama na frazeološki inventar organskih govora u posljednje vrijeme, što je još jedan razlog da se organski govori frazeološki što prije istraže, jer kako sažeto zaključuje Matešić (1995: 88), »[i]zučavanje dijalektalne (i povijesne) frazeologije doprinosi poniranju u kulturu, i povijest i razvitak jezika.«³

2 Primjerice, frazemi **pod štrof** 'pod kaznu', **biti na najgi što, tko** 'biti pri kraju što; biti na umoru, biti na samrti' i **biti v cajtnotu** 'biti u vremenskoj stisci' su na tome putu zbog svojih u današnje vrijeme netransparentnih sastavnica (germanizama). Međutim, frazemi **piti ko smuk** 'mnogo i često piti' i **vrteti se ko čigra** 'biti stalno u pokretu /ob. o djeci/' vrlo su učestali usprkos netransparentnosti svojih sastavnica (*smuk* i *čigra*) kod većine mlađih govornika.

3 Utjecaj je engleskog jezika u posljednjih nekoliko desetljeća sve veći, što se osim po navedenim frazemima u dijalektima vidi i po nekim sve učestalijim frazemima u standardu poput **biti vrući krumpir** (engl. *to be a hot potato*), **dati / dobiti zeleno svjetlo** (engl. *to give / get*

5 ISTRAŽIVANJA GERMANIZAMA I FRAZEMA KOJIMA JE JEDNA OD SASTAVNICA GERMANIZAM U HRVATSKOM JEZIKU

Za potrebe ovog rada osvrnut ćemo se na samo jedan dio dijalekatnih frazema: na one dijalekatne frazeme kojima je barem jedna od sastavnica germanizam. Naime, opće je poznato da je njemački jezično-kulturni krug uvelike utjecao na hrvatske idiome što je za posljedicu imalo prilagodbu brojnih germanizama na hrvatskom jezičnom području: od lokalnih govora pa sve do samog standarda. Štoviše, do danas su germanizmi u hrvatskim idiomima jako dobro istraženi te bismo se čak usudili reći da su istraženi bolje od drugih aloglotskih elemenata. Međutim, prilikom opsežnih istraživanja germanizama na hrvatskom području najveći je dio pozornosti ipak bio posvećen samo istraživanju leksema s njemačkom provenijencijom, dok su moguće frazeološke sveze s tim leksemima često padale u drugi plan.

Što se tiče dodirnojezikoslovnih monografija (ili disertacija) koje su u određenoj mjeri posvetile pozornost i frazemima kojima je barem jedna od sastavnica germanizam, trebalo bi izdvojiti Piškorec (1997; 2001; 2005), Stojić (2005), Štebih (2006), Binder (2006), Štebih Golub (2010) i Glovacki-Bernardi – Hölbling Matković – Petrušić-Goldstein (2013), dok se od dodirnojezikoslovnih radova čiji su glavni interes bili upravo frazemi kojima je jedna od sastavnica germanizam mogu izdvojiti samo Ivanetić (2002), koja se bavila analizom poznavanja 70-ak takvih frazema kod studenata iz različitih dijelova Hrvatske, i Talanga (2009), koji je analizirao čak 172 takva frazema. Šteta je što i drugi istraživači njemačko-hrvatskih jezičnih dodira nisu uočili važnost istraživanja frazeoloških jedinica s aloglotskim elementom koje su najčešće raširenije od samih aloglotskih elemenata, ali zbog generacijskih razlika sve više nestaju iz aktivne uporabe. Iz tog se razloga ovim člankom želi dati skroman prilog i poticaj budućim proučavanjima i istraživanjima frazema kojima je barem jedna od sastavnica germanizam.

Prije nego što prijedemo na naše istraživanje frazema kojima je jedna od sastavnica germanizam, željeli bismo unaprijed istaknuti kako u našem frazeološkom korpusu nismo razgraničili one frazeme kojima je sastavnica germanizam, a koji su rezultat posuđivanja ili kalkiranja, npr. **imati koga na piku / imati pik na koga** (njem. *einen Pik auf jemanden haben*), od frazema kojima je sastavnica germanizam, a koji su rezultat samostalnog nastanka na hrvatskom govornom području, npr. **držati se kaj aufenger** ‘držati se ukočeno’, nego smo se povel

3 *the green light*), **uzmi ili ostavi** (engl. *take it or leave it*) itd., ali i po frazemima kojima je jedna od sastavnica anglizam (usp. gore navedene frazeme sa sastavnicama *bed* i *moving*). Međutim, to ne znači da je zbog dominacije anglizama ograničen ili onemogućen daljnji frazeološki doprinos germanizama. Naprotiv, kao posljedica jezične kreativnosti i dalje su česti frazemi kojima je jedna od sastavnica germanizam, poput u posljednje vrijeme popularnih frazema **do (preko) ibera / u iberu** do kraja, u potpunosti; do krajnjih granica’ itd.

cjelovitim pristupom. Međutim, u budućim bi istraživanjima trebalo više pozornosti pokloniti mjestu nastanka pojedinih frazema i podvrgnuti ih zasebnim analizama.⁴

6 ISTRAŽIVANJE FRAZEMA GRADA KRIŽEVACA KOJIMA JE JEDNA OD SASTAVNICA GERMANIZAM

Mjesto našeg istraživanja frazema kojima je sastavnica germanizam bio je grad Križevci koji dosada općenito nije bio podvrgnut detaljnijim frazeološkim istraživanjima. Prije našeg se rada jedino već spomenuta monografija *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima* Jele Maresić i Mire Menac-Mihalić iz 2008. godine dotaknula križevačke frazeologije čime je postavila temelj za daljnja frazeološka istraživanja (usp. i Menac-Mihalić 2007: 23–38). Kako su autorice te monografije utvrdile, frazemi se križevačkoga govora, kao i podravskih govora, dijele na svoja tri osnovna strukturna tipa (fonetsku riječ, svezu riječi i rečenicu), ali se sadržajno uvelike razlikuju od frazema drugih kajkavskih govora i standardnog jezika, što ih čini zanimljivima za istraživanje. Mi smo se u našim početnim istraživanjima ograničili samo na frazeme kojima je jedna od sastavnica germanizam u osam organskih govora potkalničkoga Prigorja,⁵ a danas je istraživanje njihova sveobuhvatnog leksika i frazeologije u tijeku. Međutim, za potrebe ovog rada odlučili smo ograničiti se na grad Križevce i prikazati samo jedan dio prikupljenog frazeološkog fonda.

Što se tiče jezičnih osobina govora grada Križevaca, na njegovu se području danas govori urbanom kajkavštinom sa sve manjim brojem izvornih kajkavskih jezičnih osobina, dok je njegovo zaleđe konzervativnije.⁶ Uzroci gubitka izvor-

4 Kad smo već spomenuli kalkiranje u frazeologiji, treba napomenuti kako je u hrvatskoj frazeologiji prisutno vrlo mnogo frazema kalkiranih prema njemačkom uzoru: npr. **ko mačka oko vruće kaše** (njem. *wie die Katze um den heißen Brei*), **mlatiti praznu slamu** (njem. *leeres Stroh dreschen*), **staviti komu bubu u uho** (njem. *jemandem einen Floh ins Ohr setzen*), **učiniti komu medvjedu uslugu** (njem. *jemandem einen Bärenienst erweisen/leisten*), **živjeti (biti) kao pas i mačka** (njem. *wie Hund und Katze leben*) itd., koji pokazuju značajno strukturno i semantičko preklapanje (međujezičnu konvergenciju), a time i velik njemački utjecaj na frazeološkoj razini. Naravno, budući da se neki od tih frazema javljaju i u drugim europskim jezicima, teško je uvijek pouzdano potvrditi njemački utjecaj. To se najbolje može vidjeti u frazemima poput **biti u sedmom nebu** (njem. *im siebten Himmel sein*, tal. *essere al settimo cielo*) ili **kupiti mačka u vreći** (njem. *die Katze im Sack kaufen*, tal. *comprare la gatta nel sacco*) koji zbog intenzivnih dodira hrvatskog jezika s njemačkim i talijanskim jezikom mogu biti primjeri njemačkog, ali i talijanskog frazeološkoga kalka (o takvim problemima usp. Turk 2013). Sve nam to svjedoči o raznolikosti hrvatskog frazeološkog fonda, ali i o potrebnim daljnjim istraživanjima njegova podrijetla (Jernej 1996: 265).

5 Osim govora grada Križevaca u naša smo istraživanja uključili i govor prigradskog naselja Malog Potočeca te govore sela Apatovca, Dedine, Gračine, Miholca, Povelica i Zaistovca. Premda su istraživanjem pokazane velike sličnosti u frazeološkom korpusu, pokazane su i značajne razlike koje bi također bilo potrebno usporediti i analizirati.

6 Svakako bi valjalo istražiti trenutačne jezične značajke autohtonih Križevčana, posebice kod govornika mlađe i srednje dobi, budući da recentnijih istraživanja nema, a promjene su u govoru sve veće.

nih kajkavskih jezičnih osobina ponajviše su blizina grada Zagreba koja utječe na doseljavanje stanovnika koji govore drugim dijalektom, ali i na mnoge jezične inovacije u gradu Križevcima koje posreduju stanovnici koji ili rade u metropoli ili, što je najčešće slučaj, studiraju ondje. Velik utjecaj na promjene u križevačkom jezičnom repertoaru imaju i mediji sa svojim posredovanjem standardnog jezika.

6.1 Korpus frazema kojima je jedna od sastavnica germanizam

Naš korpus frazema kojima je jedna od sastavnica germanizam prikupljao se usporedno s ostalom građom kroz period od pet godina (2010. – 2015.). Prvenstveno smo pomoću upitnika provodili usmjereno istraživanje na ispitanicima, odnosno ispitivali smo one leksičke i frazeološke značajke za koje smo pretpostavljali da se u pojedinom govoru nalaze, dok smo manji dio korpusa prikupili u spontanom razgovoru s ispitanicima. U našem smo se istraživanju usredotočili isključivo na ispitanike starije dobi jer smo smatrali da ćemo kod njih uspjeti potvrditi kako najveći broj germanizama tako i frazema kojima je jedna od sastavnica germanizam.⁷ Sveukupno je našim istraživanjem frazema kojima je jedna od sastavnica germanizam u govoru grada Križevaca potvrđeno 187 frazema, koji se u ovom radu detaljno analiziraju.

6.2 Analiza korpusa frazema kojima je jedna od sastavnica germanizam

Cilj je ovog rada prije svega strukturna i semantička analiza frazema kojima je jedna od sastavnica germanizam. Sintaktička se analiza u ovome radu zbog ograničena prostora neće izvršiti. Kako bismo dobili bolji uvid u križevački frazeološki fond u odnosu na hrvatski standardnojezični frazeološki fond, usporedili smo prikupljeni korpus s primjerima iz *Hrvatskog frazeološkog rječnika* (Menac – Fink Arsovski – Venturin 2014). Time smo htjeli utvrditi razlike, ali i sličnosti, u frazeologiji u dvama sustavima s obzirom na strukturu i sadržaj frazema.

6.2.1 Strukturna analiza

U ovome dijelu utvrđujemo gramatičke kategorije frazemskih sastavnica s obzirom na njihova tri osnovna strukturna tipa: fonetsku riječ, svezu riječi i rečenicu.

6.2.1.1 Frazemi fonetske riječi

Frazemi fonetske riječi⁸ najniža su frazeološka jedinica koja se najčešće sastoji od jedne autosemantičke i jedne (ili više) sinsemantičke riječi s kojima čini jednu akcenatsku cjelinu (usp. Fink-Arsovski 2002: 8; Menac – Fink Arsovski – Venturin

7 Na ovome bih mjestu zahvalio ispitanicima, bračnom paru Muretić, Nadi (1934.) i Božidaru (1930. – 2015.), na nesebičnoj pomoći prilikom istraživanja germanizama, a samim time i frazema kojima je jedna od sastavnica germanizam, u govoru grada Križevaca.

8 Poznate su frazeološke rasprave o neuvrštavanju frazema fonetskih riječi u punopravne frazeološke jedinice zbog mišljenja da najmanje dvije sastavnice u frazemu svakako moraju biti punoznačne (usp. Matešić 1982: VI). Međutim, mi ćemo se u ovome radu prikloniti stavovima drugih (npr. Fink 2000: 91–98) koji fonetsku riječ smatraju frazemom s obzirom da ispunjava sva svoja četiri obvezatna uvjeta (usp. Menac 1994: 161).

2014: 6). Premda su u našem istraživanju najmanje potvrđeni, takvi su frazemi u govoru jako česti. U našem su prikupljenom korpusu frazema ovjereni sljedeći frazemi fonetske riječi (N = 15).

Tablica 1

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem (s drukčijim značenjem) ^{8a}
bes pardona^{8b}	‘otvoreno, bez ustručavanja’	■ ^{8c} bez pardona
do plafona	‘do kraja, u potpunosti’	◇ došlo je (doći će) do plafona <i>što</i> ‘došlo je (doći će) do krajnjih granica <i>što</i> , ne može se više izdržati <i>što</i> ’
i fertik	‘i gotovo!, nema rasprave!’	◆ pa (i) kvit
i kvit	‘i gotovo!, nema rasprave!’	■ pa (i) kvit
i šlus	‘i gotovo!, nema rasprave!’	◆ pa (i) kvit
z štosa	‘iz hira; za šalu’	■ iz štosa (fore, vica)
na ho-ruk	‘na brzinu; u jednom potezu’	◆ na ho-ruk [rješavati, raditi itd.] ‘na brzinu; nepromišljeno; bez pripreme [rješavati, raditi itd.]’
na papiru	‘napismeno’	◇ crno na bijelo (bijelom)
od šuba	‘odmah, smjesta, od prve’	■ od šuba
pod gasom	‘pripit, pijan’	■ pod gasom (parom)
pod mus	‘bez pogovora’	■ pod moraš (mus)
pod štrof	‘pod kaznu’	
v hipu	‘u trenu, odjednom’	■ u hipu
v paketu	‘sve zajedno’	
za hec	‘za smijanje’	◇ <to je> za krepati (krepat)<!> ‘<to je> smiješno (nevjerojatno, zaprepašujuće)<!>, <to je> da ne povjeruješ<!>’

Budući da se u ovoj skupini nerijetko radi o imeničnim frazemima, najčešća je struktura i u našem korpusu, sasvim očekivano, *prijedlog + imenica*.

6.2.1.2 Frazemi skupa riječi

Frazemi skupa riječi (ili *frazemske sintagme*) (N = 122) središnja su i najfrekventnija frazeološka jedinica koja se sastoji od najmanje dviju autosemantičkih riječi s najmanje dvjema akcenatskim cjelinama (usp. Fink-Arsovski 2002: 8). Frazemi

^{8a} Kod navođenja standardnojezičnog frazema značenje će se navoditi jedino u slučaju ako ono odudara od dijalekatnog frazema.

^{8b} Budući da se dijalektološka (uključujući i akcentološka) istraživanja potkalničkog Prigorja još uvijek vrše, ovdje analiziranu građu nismo naglasili.

^{8c} Simbol ■ predstavlja potpuno ekvivalentne frazeme, simbol ◆ djelomično ekvivalentne frazeme, a simbol ◇ frazeme s različitom slikom unutar istog frazetskoga koncepta. Za detaljno objašnjenje simbola ■, ◆ i ◇ vidi odjeljak 6.2.3 ovog rada.

skupa riječi dijele se obično u dvije skupine: nezavisne i zavisne. Dok se nezavisna skupina frazema skupa riječi sastoji od dviju sastavnica spojenih suprotnim, sastavnim ili rastavnim veznicima, čime povezuju pojmove srodna (npr. **od tuge i jada**) ili suprotna značenja (npr. **i dan i noć**), zavisna se skupina frazema skupa riječi sastoji od najmanje dviju sastavnica s rekcijским odnosom koji se određuje prema glavnoj sastavnici (najčešće glagolu). Zanimljivo, u našem korpusu nismo naišli ni na jedan primjer frazema skupa riječi iz nezavisne skupine.⁹ Drugim riječima, svi su potvrđeni frazemi skupa riječi klasificirani u zavisnu skupinu, pri čemu najbrojniji tip ovdje sačinjavaju glagolski frazemi.

Tablica 2: Glagol + imenica (N = 37)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti štos u čemu	‘biti bit u čemu’	■ u tome je (i jest) vic (štos, kvaka)
bude fajer	‘bit će galame’	◆ dignuti / dizati fajer ‘dignuti / dizati galamu (viku), izgrditi / grditi koga’
dati foru komu	‘dati prednost komu’	
dati (dodati) gas	‘ <i>pren.</i> pokrenuti se, ubrzati neku radnju; pobjeći, uteći’	■ dati gas ‘pobjeći, uteći’, ■ dodati / dodavati gas ‘ubrzati / ubrzavati (intenzivirati) proces’
dati korpu (košaru)	‘odbiti koga’	■ dati / davati košaricu komu
delati (napraviti) cirkus od koga, od čega	‘ismijavati koga; obmanuti / obmanjivati koga; napraviti / praviti veliku zbrku od čega’	◆ napraviti / praviti <cijeli> cirkus <od čega> ‘napraviti / praviti veliku zbrku od čega, prenemagati se’
delati (napraviti) generalku	‘ <i>pren.</i> poboljšati svoj vanjski izgled; <i>pren.</i> napraviti temeljite promjene u životu’	
delati huncutarije <iz čega>	‘raditi nepodopštine’	
delati norca <od koga>	‘ismijavati koga’	◆ napraviti / praviti budalu od koga
deti (staviti, zalepiti) flaster komu <na gubec>	‘ušutkati koga’	■ staviti flaster na usta komu
dobiti ausvajs	‘dobiti dopuštenje’	◆ dobiti / dobivati zeleno svjetlo
dobiti drek	‘ne dobiti ništa’	◆ dobiti šipak (brus, <frišku> figu)
dobiti korpu (košaru)	‘biti odbijen’	■ dobiti / dobivati košaricu od koga
drek što vredeti	‘biti potpuno bezvrijedno’	◆ ne vrijedi (ne valja) ni pišljiva boba
držati fige komu	‘željeti sreću komu; željeti da se što ostvari’	■ držati fige (palce) <komu>

9 Bilo bi svakako vrijedno istražiti je li to posebnost samo našega korpusa ili se isto može zaključiti i na drugim frazeološkim korpusima kojima je barem jedna od sastavnica germanizam.

► držati lojtru <i>komu</i>	‘pomagati <i>komu</i> ili štititi <i>koga</i> u kakvoj lošoj aktivnosti’	■ držati ljestve (lojtre) <i>komu</i>
fali kuraž <i>komu</i>	‘nedostaje <i>komu</i> hrabrost ili poticaj’	
fasovati batine	‘biti fizički kažnjen’	♦ dobiti batine
imati foru	‘imati prednost’	
imati lufta	‘postoji slobodan prostor između <i>čega</i> ; imati slobodnog vremena’	
imati peh	‘imati nesreću’	■ imati smolu (peh)
imati picajzle	‘šalj. biti nemiran’	◇ imati crve u stražnjici (guzici)
imati pik na <i>koga</i> , na što	‘željeti zlo <i>komu</i> ; željeti osvojiti <i>koga</i> , što, željeti pridobiti <i>koga</i> , što’	■ imati pik na <i>koga</i> , na što
imati šlifa	‘biti pristojnog, profinjenog ponašanja’	
imati žnoru	‘imati utjecajna poznanstva’	■ imati žnoru <gdje>
iti cipelcugom	‘šalj. pješačiti’	
napraviti (diči) fajer	‘dignuti galamu’	■ dignuti / dizati fajer
napraviti šprint	‘pobjeći <i>komu</i> ’	
nemati dumsta <o čemu>	‘nemati pojma o čemu’	■ nemati dunsta (dume) <o čemu>
nemati krajcara	‘nemati novaca’	◇ nemati ni prebijene pare (lipe)
platiti ceh	‘podmiriti obično poveći račun; snositi posljedice <i>čega</i> , ispaštati zbog <i>čega</i> ’	♦ platiti / plaćati ceh (račun) <za što> ‘snositi posljedice <i>čega</i> <zbog <i>čega</i> >, ispaštati zbog <i>čega</i> , nastradati / stradati zbog <i>čega</i> ’
prodati fintu <i>komu</i>	‘prevariti <i>koga</i> , ob. u sportu; hvatati <i>koga</i> na smicalice, zavaravati <i>koga</i> ’	■ prodavati štosove (štoseve, fore, finte) <i>komu</i>
progutati knedl	‘doživjeti neugodnost; ne reagirati na neugodnost, poteškoću’	■ progutati / gutati knedle ‘ne reagirati na stalne prigovore (predbacivanja) (...)’
proradil je kliker <i>komu</i>	‘napokon se <i>tko čega</i> sjetio; sinula je ideja <i>komu</i> ’	◇ upalila se (pali se) lampica (žaruljica, svjećica) <i>komu</i>
špilati ljeto (damu / gospu / gospona / frajera itd.)	‘izigravati <i>koga</i> ili što’	
vužgala se lampa <i>komu</i>	‘odjednom je <i>tko što</i> shvatio; iznenada se domislio <i>tko čemu</i> ’	♦ upalila se (pali se) lampica (žaruljica, svjećica) <i>komu</i>
zabiti cviku <i>komu</i>	‘prevariti <i>koga</i> ; napakostiti <i>komu</i> ’	■ zabiti cviku <i>komu</i>

Tablica 3: Glagol + imenica + glagol (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti kumst što napraviti	‘biti umijeće što napraviti’	

Tablica 4: Glagol + imenica + prijedlog + imenica (N = 9)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti cveba od čoveka	‘ <i>pej.</i> ne biti osobom od pouzdanja’	◇ krpa od čovjeka ‘slabić, čovjek slaba karaktera, čovjek bez svoje volje’
dobiti drek na šibici	‘ne dobiti ništa’	◇ drek na šibici ‘nešto beznačajno (nevažno)’
dobiti fus v gus	‘dobiti nogom u stražnjicu, biti istjeran’	◇ pokazati vrata komu ‘otjerati <i>koga</i> , <grubo> istjerati <i>koga</i> iz kuće (ureda i sl.)’
dobiti šus v gus	‘dobiti nogom u stražnjicu, biti istjeran’	◇ pokazati vrata komu ‘otjerati <i>koga</i> , <grubo> istjerati <i>koga</i> iz kuće (ureda i sl.)’
držati (imati) figu v žepu	‘biti neiskren, lagati’	■ držati (imati) figu (fige) u džepu
fali komu daska <v glavi>	‘šašav, glup je <i>tko</i> ’	■ fali (nedostaje) komu <jedna> daska u glavi
imati asa v rukavu	‘imati skrivenu važnu činjenicu ili sredstvo’	◆ adut (as) u rukavu ‘rezervni (skriveni) argument’
imati z drekom posla	‘nepotrebno imati posla s lošom osobom’	
imati putra na glavi	‘biti <i>za što</i> odgovoran, kriv’	■ imati putra (masla) na glavi

Tablica 5: Glagol <+ pridjev> + imenica (N = 9)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti dobra partija	‘biti dobra prilika za ženidbu’	
biti posebna sorta	‘biti / smatrati se posebnom osobom’	◇ dignuti / dizati nos <do neba> ‘(...) imati o sebi visoko mišljenje’
biti pun kufer komu <i>koga</i> , <i>čega</i>	‘dosta je <i>komu koga</i> , <i>čega</i> ’	■ puna je kapa (kufer) <i>koga</i>, <i>čega</i> komu
dati <frišku> figu	‘dati ništa’	■ dati šipak (brus, <frišku> figu)
dobiti <frišku> figu	‘ne dobiti ništa’	■ dobiti šipak (brus, <frišku> figu)
imati dober cug ^{9a}	‘moći mnogo popiti’	
imati potumplana vuha	‘ne slušati ili čuti što se govori; nemati sluha za glazbu’	■ imati potumplane uši
iznositi zmazani veš	‘otkrivati neugodne stvari <i>o komu</i> , <i>o čemu</i> ’	◆ prljavo rublje ‘neugodne obiteljske (privatne, intimne) stvari, problemi koje je bolje ne iznositi u javnost’
<ne> pokazati (otkriti) se adute	‘(ne) otkriti sve’	

^{9a} Za razliku od drugih primjera, na kraju riječi *cug* u frazemu **imati dober cug** nije se dogodilo obezvučenje zbog toga što riječ *cuk* (također germanizam) u govoru ispitanikâ znači ‘vlak’. Drugim riječima, za naše ispitanike postoji razlika u značenju u riječima *cug* i *cuk*. Usp. frazem **biti (brz) kaj šnelcuk**.

Tablica 6: Glagol <+ pridjev> + broj + imenica (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti <star> <i>koliko</i> banki	‘imati <i>toliko</i> godina’	

Tablica 7: Glagol + prijedlog + imenica (N = 36)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti <i>što, tko</i> na najgi	‘biti pri kraju <i>što</i> ; biti na umoru, biti na samrti’	◇ biti na izdisaju
biti na tapeti <i>komu</i>	‘biti na udaru <i>čijih</i> verbalnih napada ili kritike’	■ biti (naći se) na tapetu ‘biti predmetom <i>čijih</i> razgovora (razmatranja, kritike)’
biti po štatutima	‘biti po pravilima’	
biti pod gasom	‘biti pripit, pijan’	◆ pod gasom (parom) ‘pripit, pijan’
biti pod štrofom	‘biti pod kaznom’	
biti v ausvinklu	‘biti pijan, pripit; biti devijantnog ponašanja’	
biti v cajtnotu	‘biti u vremenskoj stisci’	■ biti (naći se) u cajtnotu
biti v grifu	‘biti vješt u <i>čemu</i> ’	◆ uhvatiti / hvatati grif ‘steći / stjecati vještinu (spretnost) u <i>čemu</i> ’
biti v španungu	‘biti napet’	
biti v štosu	‘učiti u kolotečinu’	
biti v šusu	‘biti pijan’	◇ pod gasom (parom) ‘pripit, pijan’
biti v švungu	‘biti pripit, pijan; biti odlično raspoložen’	
delati <i>komu što</i> f truc	‘učiniti u inat <i>komu što</i> ’	◆ za inat < <i>komu, čemu</i> > [napraviti <i>što</i> , raditi <i>što</i> , reći / govoriti <i>što</i> itd.]
delati <i>što</i> na šturmu	‘raditi <i>nešto</i> na brzinu i/li na silu’	
deti (staviti) na vagu <i>što</i>	‘procijeniti <i>što</i> ’	■ staviti / stavljati na vagu <i>što</i>
dobiti <se> na taci	‘dobiti / dobivati <i>što</i> bez napora ili vlastita truda’	◆ dobiti / dobivati na tanjuru (pladnju) <i>što</i>
dobiti po lampama	‘biti fizički kažnjen, ob. u lice’	◇ dobiti batine
dobiti po piksi	‘biti fizički kažnjen, ob. u glavu’	◇ dobiti batine
držati na štriku <i>koga, što</i>	‘kontrolirati <i>koga, što</i> ’	◆ držati na uzdi <i>koga</i>
držati pod komandom <i>koga, što</i>	‘kontrolirati <i>koga, što</i> ’	◇ držati na uzdi <i>koga</i>
imati na lageru <i>što</i>	‘imati određenu robu u skladištu u zalihama; <i>pren.</i> imati <i>što</i> u većoj količini’	
držati na lajni (lancu, uzici) <i>koga, što</i>	‘kontrolirati <i>koga, što</i> ’	◆ držati na uzdi <i>koga</i>

► imati na piku <i>koga</i>	‘željeti zlo <i>komu</i> ; željeti osvojiti <i>koga</i> , <i>što</i> , željeti pridobiti <i>koga</i> , <i>što</i> ’	♦ imati pik <i>na koga</i> , <i>na što</i>
imati <i>koga</i> na tapeti	‘stalno verbalno napadati ili kritizirati <i>koga</i> ’	♦ staviti / stavljati na tapet <i>koga</i> , <i>što</i> ‘pokrenuti / pokretati razgovor (diskusiju) <i>o kome</i> , <i>o čemu</i> , istaknuti / isticati <i>koga</i> , <i>što</i> kao problem, staviti / stavljati na razmatranje <i>koga</i> , <i>što</i> ’
iti <i>v</i> frent	‘ići u svijet, nepoznato’	
lagati <i>na</i> klaftre	‘mnogo lagati’	
metati (deti) <i>što</i> pod tepih	‘ne željeti se suočiti s problemima; ne željeti da se <i>što</i> otkrije’	♦ gurnuti / gurati (staviti / stavljati i sl.) pod tepih <i>što</i>
nameriti se <i>na</i> majstora	‘ <i>iron.</i> imati posla s pametnijom i lukavijom osobom; imati posla s lošim obrtnikom’	
ostati <i>v</i> reštu	‘ostati u školi za kaznu’	
oženiti se (iti) <i>na</i> grunt	‘oženiti se i doseliti u kuću (i na imanje) supruge’	
pasti <i>na</i> štos	‘lakovjerno povjerovati <i>u što</i> ’	■ pasti / padati <i>na</i> <čiji> štos (foru, trik)
zaglibiti <i>v</i> dreku	‘biti u lošoj situaciji’	♦ biti <i>u</i> govnama (dreku) <do grla (guše)>
zamotati / zamatati <i>što</i> <i>v</i> celofan	‘uljepšati / uljepšavati činjenice’	■ umotati / umatati (zamotati / zamatati, staviti / stavljati i sl.) <i>u</i> celofan <i>što</i>
ziti <i>z</i> štosa	‘izaći iz kolotečine; izaći iz prakse’	■ ispasti (izaći) <i>iz</i> štosa
ziti <i>z</i> grifa	‘izgubiti kakvu vještinu’	♦ ispasti / ispadati <i>iz</i> grifa
zvleći (se) <i>z</i> dreka	‘izvući se iz loše situacije’	■ izvući (se) / izvlačiti (se) (izvaditi (se) / vaditi (se) i sl.) <i>iz</i> govana (govna, dreka) <i>koga</i>

Tablica 8: Glagol + prijedlog + pridjev + imenica (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
potrefiti se <i>na</i> krivu adresu	<i>iron.</i> doći <i>na</i> krivo mjesto; <i>iron.</i> obratiti se krivoj osobi’	♦ obratiti se / obraćati se (doći / dolaziti itd.) <i>na</i> krivu (pogrešnu) adresu

Tablica 9: Glagol + prijedlog + prilog (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti <i>na</i> knap	‘tijesno; jedva’	

Tablica 10: Glagol + prilog (N = 9)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti ajnc a	‘biti najboljih odlika’	♦ ajnc a ‘najbolje vrste (kategorije, klase)’
biti kuš	‘šutjeti / zašutjeti’	
biti <si> kvit	‘poravnati račune’	■ sad smo (ste, su) kvit
biti (ostati) paf	‘zaprepastiti se, ostati bez riječi’	■ ostati paf
biti švorc	‘nemati novaca’	
biti tip-top	‘biti savršen, besprije koran’	♦ tip-top ‘savršen, besprije koran, izuzetan; savršeno, besprije korno, izuzetno’
držati se hoh	‘imati visoko mišljenje o sebi’	♦ dignuti / dizati nos <do neba> ‘(...) imati o sebi visoko mišljenje’
držati se štram	‘/o osobi/ držati se uspravno’	
prejti los	‘dobro proći u čemu’	

Tablica 11: Glagol + broj + imenica (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
imati <i>koliko</i> banki	‘imati <i>toliko</i> godina’	

Tablica 12: Imenica + prijedlog + imenica (N = 4)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
cajger na cajgeru	‘uobičajen uzvik kad se dvije kazaljke na istom satu nađu na istom mjestu’	
drek na šibici	‘ništa; nešto bezvrijedno; nevažna osoba’	♦ drek na šibici ‘nešto beznačajno (nevažno)’
gas do daske	‘velika (najveća) brzina; velikom (najvećom) brzinom’	■ gas do daske
flaša bez dna	‘osoba koja može mnogo popiti’	

Tablica 13: Imenica + prilog (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
drekeca malo	‘nikako, ni u kojem slučaju’	♦ malo sutra (morgen)

Tablica 14: Pridjev + imenica (N = 6)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
friška figa	‘ništa; nešto bezvrijedno’	◇ drek na šibici
frišku figu	‘neće biti tako, nije istina’	◇ malo sutra (morgen)
isti drek	‘jednako loše; potpuno isto’	■ isti drek
pun kufer	‘mnogo’	◇ kao blata
stara frajla (cura)	‘usidjelica’	■ stara cura (fajla)
stara krama	‘starudija; <i>pej.</i> stara i beskorisna osoba’	

Tablica 15: Zamjenica + imenica (N = 2)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
saki cajt	‘često, svaki čas’	◆ svako malo
saki drek	‘svatko’	

Tablica 16: Prijedlog + imenica + prilog (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
z adutima van!	‘otkrij sve!’	◆ radi mira u kući

Tablica 17: Prijedlog + imenica + prijedlog + imenica (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
radi mira pri hiži	‘da ne dođe do sukoba ili nesuglasica’	◆ radi mira u kući

Tablica 18: Prijedlog + zamjenica + imenica (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
za saki drek	‘za svaku sitnicu’	

Tablica 19: Prilog + prilog (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
malo morgen	‘nikako, ni u kom slučaju’	■ malo sutra (morgen)

6.2.1.3 Poredbeni frazemi

U daljnjoj smo analizi poredbene frazeme (N = 39) izdvojili kao zasebnu frazeološku kategoriju unutar strukturnog tipa sveze riječi zbog njihove frekventnosti i strukturne specifičnosti. Naime, poredbeni su frazemi veze dviju ili najčešće više riječi pri čemu je trodijelni strukturni tip sa sljedećom strukturnom formulom najbrojniji: segment A + segment B (poredbeni veznik) + segment C. Po svojoj su strukturi poredbeni frazemi čvrste usporedbe kod kojih je segment A uspoređivani dio, a segment C dio s kojim se prvi dio uspoređuje. Tako segment C, koji je nerijetko imenica, služi kao intenzifikator segmentu A, koji je nerijetko pridjev ili

glagol: npr. u frazemima **zaspati (spavati) kao klada** i **raditi kao crnac** segment je C (*klada* i *crnac*) najviše zaslužan za slikovitost potenciranog značenja. Tu je diobu poredbenog frazema trebalo istaknuti zbog toga što se germanizmi potvrđeni u našem korpusu većinom nalaze upravo u segmentu C koji je najviše zaslužan za slikovitost kojom opisuje ljude, njihove osobine, načine njihova djelovanja, kao i situacije u kojima se mogu naći.

Što se tiče segmenta B ili poredbenog veznika¹⁰ *kao* u poredbenom frazema, utvrđeno je da njegove izgovorne varijante u velikoj mjeri variraju. Kvantitativnom analizom utvrđeno je da je najzastupljenija izgovorna varijanta segmenta B *kaj* (N = 18), a po učestalosti je slijede *ko* (N = 10), *kak* (N = 9), *ko (kak)* (N = 1) i *kak (kaj)* (N = 1). Budući da se naše istraživanje temeljilo na ispitanicima starije dobi, vjerojatno je da bi kod mlađih ispitanika frekventnija izgovorna varijanta poredbenog veznika bila *ko*.¹¹

Sveukupno se u našem korpusu trodijelni strukturni tip (N = 37) pokazao znatno brojnijim u odnosu na dvodijelni strukturni tip (N = 2) koji se sastoji od segmenta B i C.

Tablica 20: Glagol <+ poredbeni veznik> + imenica (N = 15)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti kaj krampus	‘biti jako neuredan’	
biti <kak> lajbek	‘biti naivan’	
biti (ponavljati) kak papagaj	‘ponavljati tuđe riječi; neprestano ponavljati <i>što za kim</i> /ob. bez razumijevanja/’	♦ ponavljati kao papiga
biti <kak> šinter	‘biti osoba bez sažaljenja’	
biti (Živeti) ko (kak) taubeki	‘živjeti skladno i u ljubavi /o ljubavnom paru/’	♦ živjeti kao golubovi (dva goluba, golub i golubica)
brbljati (pripovedati) kaj verglec	‘govoriti bez prestanka’	
brohati kaj konj (konji)	‘jako kašljati’	
držati se kaj aufenger	‘držati se ukočeno’	♦ kao da je metlu progutao <i>tko</i> [držati se, hodati i sl.]
nacicati se ko letva	‘jako se napiti’	♦ napiti se kao letva (ćuskija)
smrdeti tko, što kaj drek	‘jako smrdjeti’	♦ smrdjeti (zaudarati) kao kuga

- 10 Termin *poredbeni veznik* nije općeprihvaćeni termin. Kovačević (2012), primjerice, u frazeološkom nazivlju upotrebljava naziv »poredbena čestica«, a neki upotrebljavaju i neutralnije nazive kao što su »poredbena riječ/riječca« (usp. Turk 1997: 315). Prema Pranjkoviću (2013: 212–219), riječ *kao* ipak bi točnije bilo opisati kao česticu, što on uvjerljivo i argumentira. Međutim, budući da je u frazeološkoj literaturi (usp. Fink-Arsovski 2002; Menac – Fink Arsovski – Venturin 2014) zastupljeniji naziv »poredbeni veznik« za riječ *kao*, ovaj će se rad također oslanjati na taj termin.
- 11 Poredbenim su se frazemima u dijalektologiji bavili npr. Malnar (2011), Kovačević – Bašić (2012) itd.

▶ zalepiti se kaj flaster	‘ne odvajati se <i>od koga</i> , pratiti <i>koga</i> u stopu’	◇ priljepiti se (zakačiti se i sl.) kao čičak <uz (za, o) <i>koga</i> >
zgledeti kaj larfa	‘za osobu/ biti prejako našminkana’	
živeti kaj grof	‘živjeti u izobilju, dobro živjeti’	■ živjeti kao grof (lord, paša, beg)
živeti kaj grofica	‘živjeti u izobilju, dobro živjeti’	■ živjeti kao grofica
živeti kak luteran	‘ne ići u crkvu’	

Tablica 21: Glagol + poredbeni veznik + pridjev + imenica (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti ko paradni konj	‘biti dotjeran i ponosnijeg držanja’	

Tablica 22: Glagol + poredbeni veznik + imenica + prijedlog + imenica (N = 2)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti (dojti) ko šlag na tortu	‘biti vrhunac <i>čega</i> ’	◆ šlag na torti (tortu) ‘vrhunac svega, uspješan završni potez’
živeti ko bik na gmanju	‘živjeti komotno’	■ živjeti kao bik na gmajni

Tablica 23: Glagol + poredbeni veznik + prijedlog + imenica (N = 5)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti kak na federima	‘biti nemiran, napet; biti nestrpljiv’	◇ biti <kao> na iglama
biti kak f pajzlu	‘o sobi/ biti neurednom i tijesnom’	
hodati kaj po federima	‘biti nesigurna hoda’	
iti kak po špagi <i>komu</i>	‘ići <i>komu</i> glatko, bez problema, kako je zamišljeno’	◆ ide kao po koncu (žnoric)
smrdeti s <i>koga</i> kak z lagva	‘o pijanoj osobi/ jako smrdjeti po alkoholu’	

Tablica 24: Glagol <+ pridjev> + poredbeni veznik + imenica (N = 9)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti <brz> kaj šnelcuk	‘biti vrlo brz’	◇ brz kao munja
biti brz (iti) ko šprijh	‘biti vrlo brz’	◇ brz kao munja
biti fino ko bermet	‘biti vrlo slatko’	
biti lep (mirisati) kaj fijolica	‘jako lijepo izgledati / mirisati’	
biti lepa kaj roža	‘biti vrlo lijepa’	◇ lijep kao slika
biti <mali> kaj škarniel	‘o osobi/ biti slabašne građe’	
biti prost ko šlapa	‘biti vrlo bezobrazan’	◆ prost kao šlapa ‘nepristojan (prost, vulgaran) u izražavanju’
biti <visok> kaj lojtra	‘biti vrlo visok’	
biti zmazan kaj rafungirač	‘biti jako uprljan’	◇ prljav kao svinja (prasac, prase)

Tablica 25: Glagol <+ prilog> + pridjev + poredbeni veznik + imenica (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
biti <lepo> oblečena kak (kaj) grofice	‘biti raskošno obučen’	

Tablica 26: Pridjev + poredbeni veznik + imenica (N = 3)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
mehko <i>što</i> kaj drek	‘jako mekano /o predmetima/’	
napeto <i>što</i> kaj hozntreger	‘jako napeto /o situaciji/’	
zmotan ko sajla	‘vrlo zbunjen; nespretan’	■ smotan kao sajla

Tablica 27: Pridjev + poredbeni veznik + prijedlog + imenica (N = 1)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
čisto <i>gdje</i> kak v apoteki	‘vrlo čisto’	■ <čisto (uredno)> kao u apoteci

Tablica 28: Ø + poredbeni veznik + prijedlog + imenica (N = 2)

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
kaj po žnori	‘glatko, bez problema, kako je zamišljeno’	♦ ide kao po koncu (špagi, špagici, žnori, žnorici) <i>što</i> ‘ide glatko (bez problema), ide onako kako se predviđjelo, ide prema planu’
ko po špagi	‘glatko, bez problema, kako je zamišljeno’	♦ ide kao po koncu (špagi, špagici, žnori, žnorici) <i>što</i> ‘ide glatko (bez problema), ide onako kako se predviđjelo, ide prema planu’

6.2.1.4 Frazemi rečenice

Frazemi rečenice (N = 11) najkompleksnija su frazeološka jedinica koja se, kako joj i ime kaže, po svojoj strukturi razlikuje od prijašnjih frazemskih strukturnih tipova, a po svojoj je frekvenciji u našem korpusu najmanje potvrđena.

Tablica 29

Dijalekatni frazem	Značenje	Standardni frazem
isti drek, <samo> drugo pakovanje	‘jednako loše; potpuno isto’	♦ isto sranje, drugo pakovanje
kad bedaki imaju penez, <onda> i kramari trže	‘ljudi ne znaju s novcem /ob. većom količinom/’	
kaj bi rekel keks	‘brzo, odmah, u najkraćem roku’	♦ dok (prije nego <što> kaže (si rekao) keks (britva)
kaj košta <da> košta	‘cijena nije bitna, unatoč svemu’	■ što košta da košta ili što koštalo da koštalo

► misлити je drek znati	‘misлити nije isto što i znati’	
ne bu kruna z glave opala <i>komu</i>	‘neće biti manje vrijedan ako nešto napravi <i>tko</i> , bolje je da to napravi <i>tko</i> ’	■ neće pasti kruna s glave <i>komu</i>
nit kaj košta nit kaj vredi	‘niske je cijene i loše kvalitete’	
saka rit dojde na šekret	‘sve dođe s vremenom na svoje’	
to <ti> treba s krajdom na rafung (dimnjak) zapisati	‘kaže se kad se nešto neočekivano dogodi’	
to treba zakrajdati	‘kaže se kad se nešto neočekivano dogodi’	
znati (videti) kolko je vur	‘shvatiti pravu istinu, prozreti <i>koga, što</i> ’	♦ znati (vidjeti itd.) koliko je sati

6.2.2 Semantička analiza

Semantičkom analizom svih prethodno navedenih frazema utvrđeno je da 108 frazema (57,75 %) ima negativno značenje, 58 frazema (31,02 %) pozitivno, a 21 frazem (11,23 %) neutralno značenje, što nam samo potvrđuje činjenicu kako većina frazema uvijek nosi negativno značenje. Međutim, osim inherentnih semantičkih obilježja, htjeli smo istražiti i konceptualna obilježja prikupljenih frazema, odnosno njihovu slikovnu podlogu prema kojoj se oni mogu razvrstati u odgovarajuća tematska polja ili koncepte. S obzirom na to da se frazemi temelje na metaforama odnosno metaforičkom poimanju svijeta, konceptima se, kako je istaknula Fink-Arsovski (2002: 37), »frazemi tematski, odnosno konceptualno grupiraju dajući nam priliku za analizu semantičkih taloga na temelju kojih je formirano frazeološko značenje.« U ovome smo radu samo utvrdili općenita tematska polja u koja se frazemi iz našega korpusa mogu grupirati, dok bi detaljna konceptualna analiza zapravo zahtijevala zaseban rad.

(1) Frazemi koji se odnose na čovjeka

(1.1) Vanjština (N = 11): **biti kaj krampus, biti lep (mirisati) kaj fijolica, biti lepa kaj roža, biti <lepo> oblečena kak (kaj) grofica, biti ko paradni konj, biti <mali/mala> kaj škrič, biti <visok> kaj lojtra, biti zmazan kaj rafungirač, držati se kaj aufenger, držati se štram, zgledeti kaj larfa.**

(1.2) (Karakterne) osobine (N = 6): **biti cveba od čoveka, biti <kak> lajbek, biti <kak> šinter, biti posebna sorta, držati se hoh, faleti kuraž *komu*.**

(1.3) Stanje (N = 4): **biti dobra partija, biti <star> koliko banki, imati koliko banki, stara frajla (cura).**

(1.4) Sposobnosti (N = 12): **biti <brz> kaj šnelcuk, biti brz (iti) ko šprih, biti v grifu, biti v štosu, fali *komu* daska <v glavi>, imati potumplana vuha, nemati dumsta <o čemu>, proradil je kliker *komu*, vužgala se lampa *komu*, ziti z grifa, ziti z štosa, zmotan ko sajla.**

(1.5) Životne okolnosti (N = 15): **biti švorc, biti (živeti) ko (kak) taubeki, delati (napraviti) generalku, dobiti <se> na taci, iti kak po špagi *komu*, nemati krajcara, ostati v reštu, oženiti se (iti) na grunt, platiti ceh, zaglibiti v**

dreku, zvleči (se) z dreka, živeti kaj grof, živeti kaj grofica, živeti ko bik na gmanju, živeti kak luteran.

- (1.6) Odnos prema piću (N = 9): biti pod gasom, biti v ausvinklu, biti v šusu, biti v švungu, flaša bez dna, imati dober cug, nacicati se ko letva, pod gasom, smrdeti *s koga* kak z lagva.
- (1.7) Ponašanje (N = 21): biti kak na federima, biti (ponavljati) kak papagaj, biti kuš, biti prost ko šlapa, brbljati (pripovedati) kaj verglec, dati <frišku> figu, dati korpu, delati (napraviti) cirkus *od koga, od čega*, delati huncutarije <iz čega>, delati norca <od koga>, delati *komu što f truc*, deti (staviti, zalepiti) flaster *komu* <na gubec>, držati (imati) figu v žepu, imati picajzle, imati šlifa, imati *koga* na tapeti, lagati na klastre, ne bu kruna z glave opala *komu*, prodati fintu *komu*, špilati ljeto (damu / gospu / gospo-na / frajera itd.), zabiti cviku *komu*.
- (2) Frazemi koji se odnose na predmete (N = 8): biti ajnc a, biti kumst *što* napraviti, biti tip-top, drek *što* vredeti, imati na lageru *što*, mehko kaj drek, nit kaj košta nit kaj vredi, stara krama.
- (3) Frazemi koji se odnose na situacije (N = 77): biti na knap, biti v cajtnotu, biti <si> kvit, biti (dojti) ko šlag na tortu, biti *što, tko* na najgi, biti (ostati) paf, biti na tapeti *komu*, biti pod štrofom, biti pun kufer *komu koga, čega*, biti v španungu, biti štos *u čemu*, bude fajer, cajger na cajgeru, dati foru *komu*, dati (dodati) gas, delati *što* na šturmu, deti (staviti) na vagu *što*, dobiti ausvajš, dobiti <frišku> figu, dobiti drek, dobiti drek na šibici, dobiti fus v gus, dobiti korpu, dobiti po lampama, dobiti po piksi, dobiti šus v gus, držati fige *komu*, držati pod komandom *koga, što*, držati na lajni (lancu, uzici) *koga, što*, držati lojtru *komu*, držati na štriku *koga, što*, fasovati batine, hodati kaj po federima, i fertik, i kvit, i šlus, imati asa v rukavu, imati z drekom posla, imati foru, imati lufta, imati peh, imati pik *na koga, na što*, imati na piku *koga*, imati putra na glavi, imati žnoru, iti cipalcugom, iti v frent, iznositi zmazani veš, kad bedaki imaju penez, <onda> i kramari trže, kaj bi rekel keks, kaj po žnori, ko po špagi, metati (deti) *što* pod tepih, na ho-ruk, napeto *što* kaj hozntreger, nameriti se na majstora, napraviti (diči) fajer, napraviti šprint, <ne> pokazati (otkriti) se adute, od šuba, pasti na štos, potrefiti se na krivu adresu, progutati knedl, radi mira pri hiži, saka rit dojde na šekret, saki čaj, smrdeti *tko, što* kaj drek, to <ti> treba s krajdom na rafung (dimnjak) zapisati, to treba zakrajdati, v hipu, z adutima van!, za hec, zalepiti se kaj flaster, zamotati / zamatati *što* v celofan, z štosa, znati (videti) koliko je vur.
- (4) Ostali frazemi (N = 24): biti kak f pajzlu, biti fino ko bermet, biti po štatutima, bes pardona, brohati kaj konj (konji), čisto *gdje* kak vu apoteki, do plafona, drek na šibici, drekeca <malo>, friška figa, frišku figu, gas do daske, isti drek, isti drek, <samo> drugo pakovanje, kaj košta <da>

košta, malo morgen, misliti je drek znati, na papiru, pod štrof, pun kufer, saki drek, v paketu, za saki drek.

Premda smo navedene frazeme mogli i drukčije podijeliti, ta nam gruba podjela pokazuje da se najveći broj frazema kojih je jedna od sastavnica germanizam može svrstati u tematsko polje koje se odnosi na situacije (41,18 %), što nam zapravo mnogo govori o tome u kojem se kontekstu ovdje analizirani frazemi najčešće mogu naći.

6.2.3 Usporedba križevačke i standardne frazeologije

Također smo u ovome radu htjeli vidjeti u kolikoj se mjeri križevačka frazeologija razlikuje od standardne frazeologije ili se s njome podudara. U tu smo svrhu analizirali sve frazeme kroz prizmu frazemske ekvivalencije, tj. podijelili smo frazeme u četiri skupine: 1) potpuno ekvivalentne frazeme, 2) djelomično ekvivalentne frazeme, 3) frazeme s različitom slikom unutar istog frazetskoga koncepta i 4) frazeme bez ekvivalenta (prema Kovačević – Bašić 2012).

- (1) ■ Potpuno ekvivalentni frazemi (N = 49) su frazemi istog značenja i iste gramatičke strukture s eventualnom manjom dijalekatnom leksičkom razlikom, npr. frazem **v hipu** ‘u trenu, odjednom’ u usporedbi sa standardnojezičnim frazemom **u hipu** ili pak frazem **imati potumplana vuha** ‘ne slušati ili čuti što se govori; nemati sluha za glazbu’ u usporedbi sa standardnojezičnim frazemom **imati potumplane uši**. Drugim riječima, potpuno su ekvivalentnim frazemima isti germanizmi potvrđeni i u standardnom jeziku i u križevačkom govoru, a u našem je korpusu sveukupno potvrđeno 26,20 % potpuno ekvivalentnih frazema.
- (2) ♦ Djelomično ekvivalentni frazemi (N = 37) su:
 - (a) frazemi istog značenja, ali nešto drukčijeg leksičkog sastava i gramatičke strukture, npr. frazem **biti pod gasom** ‘biti pripit, pijan’ u usporedbi sa standardnojezičnim frazemom **pod gasom (parom)** ‘pripit, pijan’ ili pak
 - (b) frazemi sličnog značenja, a istog leksičkog sastava i gramatičke strukture, npr. frazem **na ho-ruk** ‘na brzinu; u jednom potezu’ u usporedbi sa standardnojezičnim frazemom **na ho-ruk** [rješavati, raditi itd.] ‘na brzinu; nepromišljeno; bez pripreme [rješavati, raditi itd.]’.

Može se primijetiti da su djelomično ekvivalentni frazemi u našem korpusu potvrđeni u nešto manjem postotku nego potpuno ekvivalentni frazemi: 19,79 %.
- (3) ◇ Frazemi s različitom slikom unutar istog frazetskoga koncepta (N = 33) su frazemi koji mogu imati slično značenje, ali zbog različitog leksemskog sastava i gramatičke strukture sadržavaju i različitu sliku. Primjerice, frazem **pun kufer** ‘mnogo’ u odnosu na standardnojezični frazem **kao blata** ili pak frazem **imati picajzle** ‘šalj. biti nemiran’ u odnosu na standardnojezični frazem **imati crve u stražnjici (guzici)** dijele slično značenje, ali su u potpunosti

različitog sastava, a time i različite pozadinske slike. U našem su korpusu ti frazemi najmanje potvrđeni (17,65 %).

- (4) Frazemi bez ekvivalenata (N = 68) su frazemi kojima je bilo teško pronaći strukturni i značenjski ekvivalent u standardnom jeziku, a u našem se korpusu pokazalo da su oni najfrekventniji tip frazema (36,36 %). Frazemi bez ekvivalenata u ovome radu nisu označeni ni sa kakvom oznakom, a neki od njih bili bi **brohati kaj konj (konji)** 'jako kašljati' i **zgledeti kaj larfa** '/za osobu/ biti prejako našminkana'.

Budući da križevački frazemi bez ekvivalenata nemaju nikakvu frazeološku poveznicu u standardnom jeziku, tj. ti se frazemi ni u kojem pogledu ne podudaraju s frazemima hrvatskog standardnog jezika, izgledno je da će se u dogledno vrijeme izgubiti iz križevačkoga govora. Isto se može zaključiti i za sljedeće frazeme koji pokazuju leksičko variranje unutar sebe: **dati korpu (košaru), dobiti korpu (košaru), držati na lajni (lancu, uzici) koga, što, stara frajla (cura), to <ti> treba s krajdom na rafung (dimnjak) zapisati** itd. Zbog leksičke zamjenjivosti sastavnica u frazemu izgledno je da će prevladati standardnojezična inačica, a nauštrb samoga germanizma u njemu.

7 ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je utvrditi strukturne, semantičke i konceptualne posebnosti frazema kojih je jedna od sastavnica germanizam te ih usporediti s frazemima u hrvatskom standardnom jeziku. Strukturnom je analizom utvrđeno da su najbrojniji frazemi skupa riječi, posebice tipovi *glagol + imenica* (N = 37) i *glagol + prijedlog + imenica* (N = 36), pri čemu se germanizmi javljaju kod imenica, a semantičkom je analizom utvrđeno da većina prikupljenih frazema pokazuje negativno značenje (57,75 %), dok su frazemi s pozitivnim (31,02 %) i neutralnim (11,23 %) značenjem manje zastupljeni. Konceptualna je analiza pokazala da se većina frazema može svrstati u tematsko polje koje se odnosi na situacije (41,18 %), dok su ostala tematska polja u našem korpusu mnogo slabije zastupljena. Uspoređivanjem ovog dijela križevačke frazeologije u velikoj mjeri utvrđene sličnosti s frazeologijom hrvatskog standardnog jezika, ali i razlike, pri čemu svakako treba uzeti u obzir da je uspoređen samo mali uzorak korpusa (frazemi s germanizmom kao jednom od sastavnica). Što se tiče razlika, 17,65 % frazema ili sadržava različitu sliku unutar istog frazetskoga koncepta ili, što je još češće (36,36 %), uopće nema svoj frazetski ekvivalent u standardnom jeziku, što nam pokazuje veliku mogućnost da će se ti frazemi s vremenom izgubiti iz križevačkog frazetskog inventara. Također, kod nekih su frazema utvrđene različite leksičke varijacije (npr. **stara frajla (cura)**) kod kojih je vrlo izgledno da će u konačnici prevladati standardnojezična varijanta, a da će varijanta kojoj je jedna od sastavnica germanizam nestati iz upotrebe. Međutim, bez obzira na takve prognoze, mnijenja smo kako će germanizmi

još dugo ostati u leksiku organskih govora, bilo kao sastavnica frazema, bilo kao izolirani inojezični elementi.

U svakom slučaju, ovaj je rad uspio pokazati jedan dio križevačkog frazeološkog bogatstva, koje bi valjalo, kao i cjelokupno frazeološko bogatstvo potkalničkoga Prigorja, što prije u potpunosti istražiti, analizirati i objelodaniti. Također, ovaj je rad na temelju prikupljenih frazema uspio prikazati značajke križevačkoga govora kakvim su govorili naši ispitanici starije dobi. Primjerice, glagoli *delati*, *deti*, *iti*, *smrdeti*, *vužgati*, *zgledeti*, *ziti*, *živeti*, pridjevi *lep* i *mehko*, imenice *vuha* i *vura*, zamjenice *se* i *saki* te inačice prijedloga *v/f* potvrđeni u analiziranim frazemima ili pokazuju varijantnost u odnosu na svoje standardnojezične likove ili su u potpunosti nestali iz suvremenoga križevačkoga govora govornika mlađe i srednje dobi. Stoga bi se te razlike trebale istražiti ili zasebnim istraživanjem križevačkoga govora ili, što zbog prostorne ograničenosti našeg rada nismo uspjeli učiniti, istraživanjem strukture, značenja i varijacije ovdje analiziranih frazema kod mlađih ispitanika.

LITERATURA

- Binder 2006** = Theo Binder, *Njemačke posuđenice u hrvatskom govoru Osijeka*, Zagreb: FF press, 2006.
- Bogović 1996** = Sanja Bogović, Frazeologija grobničkih govora, *Grobnički zbornik* (Rijeka) 4 (1996), ur. Josip Silić, 341–362.
- Fink 2000** = Željka Fink, Tipovi frazema-fonetskih riječi, *Riječki filološki dani* (Rijeka) 3 (2000), ur. Diana Stolac, Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 91–98.
- Fink-Arsovski 2002** = Željka Fink-Arsovski, *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, Zagreb: FF press, 2002.
- Glovacki-Bernardi – Hölbling Matković – Petrušić-Goldstein 2013** = Zrinjka Glovacki-Bernardi – Lara Hölbling Matković – Sanja Petrušić-Goldstein, *Agramer: Rječnik njemačkih posuđenica u zagrebačkom govoru = Wörterbuch der deutschen Lehnwörter in der Stadtsprache von Zagreb*, Zagreb: Novi Liber, 2013.
- Ivanetić 2002** = Nada Ivanetić, Germanizmi kao komponente supstandardne frazeologije, *Riječ: časopis za slavensku filologiju* (Rijeka) 8 (2002), br. 1, 35–45.
- Jernej 1996** = Josip Jernej, Bilješke oko porijekla naše frazeologije, *Suvremena lingvistika* (Zagreb) 41–42 (1996), br. 1–2, 265–269.
- Kovačević 2012** = Barbara Kovačević, *Hrvatski frazemi od glave do pete*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2012.
- Kovačević – Bašić 2012** = Barbara Kovačević – Martina Bašić, Crikvenički poredbeni frazemi i njihovi ekvivalenti u hrvatskome jezičnom standardu, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* (Zagreb) 38 (2012), br. 2, 357–384.
- Malnar 2011** = Marija Malnar, Poredbeni frazemi u čabarskim govorima, *Filologija* (Zagreb) 57 (2011), 155–173.
- Maresić – Menac-Mihalić 2008** = Jela Maresić – Mira Menac-Mihalić, *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2008.
- Matešić 1982** = Josip Matešić, *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga, 1982.
- Matešić 1995** = Josip Matešić, Frazeologija i dijalektologija, *Hrvatski dijalektološki zbornik* 9 (1995), 83–88.

- Matešić 2006** = Mihaela Matešić, Frazeologija mjesnoga govora Vrbovskoga, *Fluminensia* (Rijeka) 18 (2006), br. 2, 37–81.
- Menac 1978** = Antica Menac, Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije, *Filologija* (Zagreb) 8 (1978), 219–226.
- Menac 1994** = Antica Menac, Frazeologija u različitim tipovima jednojezičnih hrvatskih rječnika, *Filologija* (Zagreb) 22–23 (1994), 161–168.
- Menac 2007** = Antica Menac, *Hrvatska frazeologija*, Zagreb: Knjigra, 2007.
- Menac – Fink Arsovski – Venturin 2014** = Antica Menac – Željka Fink Arsovski – Radomir Venturin, *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2014.
- Menac-Mihalić 2005** = Mira Menac-Mihalić, *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj (s Rječnikom frazema i Značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema)*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školska knjiga, 2005.
- Menac-Mihalić 2007** = Mira Menac-Mihalić, O frazeologiji križevačko-podravskih kajkavskih govora, *Hrvatski* (Zagreb) 5 (2007), br. 2, 23–38.
- Menac-Mihalić 2011** = Mira Menac-Mihalić, Iz kajkavske frazeologije, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* (Zagreb) 37 (2011), br. 2, 479–491.
- Menac-Mihalić – Menac 2011** = Mira Menac-Mihalić – Antica Menac, *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011.
- Piškorec 1997** = Velimir Piškorec, *Deutsches Lehngut in der kajkavisch-kroatischen Mundart von Dürđevac in Kroatien*, Frankfurt am Main i dr.: Peter Lang, 1997.
- Piškorec 2001** = Velimir Piškorec, *Germanizmi u podravskom dijalektu: doktorski rad*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: [V. Piškorec], 2001. – Umnoženo.
- Piškorec 2005** = Velimir Piškorec, *Germanizmi u govorima đurđevačke Podravine*, Zagreb: FF press, 2005.
- Pranjeković 2013** = Ivo Pranjeković, *Gramatička značenja*, Zagreb: Matica hrvatska, 2013.
- Stojić 2005** = Aneta Stojić, *Hrvatsko-njemački jezični dodiri (sinkronijski i dijakronijski pristup): doktorski rad*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zadru, Zadar: [A. Stojić], 2005. – Umnoženo.
- Štebih 2006** = Barbara Štebih, *Germanizmi u Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika: doktorski rad*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb: [B. Štebih], 2006. – Umnoženo.
- Štebih Golub 2010** = Barbara Štebih Golub, *Germanizmi u kajkavskome književnom jeziku*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2010.
- Talanga 2009** = Tomislav Talanga, Kroatische Phraseologismen mit einem deutschen Lehnwort als Basiskomponente, *Mobilität und Kontakt: Deutsche Sprache und Kultur in ihrer Beziehung zum südosteuropäischen Raum* (2009), ur. Slavija Kabić – Goran Lovrić, Zadar: Sveučilište u Zadru, 129–140.
- Turk 1997** = Marija Turk, Prilog proučavanju čakavske frazeologije (na građi krčkih govora), *Suvremena lingvistika* (Zagreb) 43–44 (1997), 313–324.
- Turk 2013** = Marija Turk, *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi: prilog lingvistici jezičnih dodira*, Zagreb – Rijeka: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2013.

POVZETEK

Germanizmi v frazeologiji kajkavskega govora mesta Križevci

Namen tega prispevka je ugotoviti zgradbene in pomenoslovne (pojmovne) posebnosti frazemov, v katerih je vsaj ena sestavina germanizem, ter jih primerjati s frazemi v standardni hrvaščini. Z zgradbeno analizo je ugotovljeno, da so najštevilčnejši frazemi, ki so sestavljeni iz več besed, kot so zlasti *glagol + samostalnik* (N = 37) in *glagol + predlog + samostalnik* (N = 36), pri čemer so germanizmi samostalniki. S pomenoslovno analizo je ugotovljeno, da večina zbranih frazemov kaže negativen pomen (57,75 %), medtem ko je frazemov s pozitivnim (31,02 %) in nevtralnimi pomenom (11,23 %) manj. Pojemovna analiza je pokazala, da večino frazemov lahko razporedimo v tematsko polje, ki se nanaša na situacije (41,18 %), medtem ko so ostala tematska polja v našem korpusu precej manj prisotna. S primerjavo križevške frazeologije so v precejšnji meri ugotovljene podobnosti glede na frazeologijo standardne hrvaščine, so pa tudi razlike, pri čemer je vsekakor treba upoštevati, da je v primerjavi uporabljen le manjši vzorec korpusa (frazemi z germanizmom kot eno od sestavin). Ko gre za razlike, 17,65 % frazemov vsebuje ali različno sliko znotraj istega frazemskega koncepta ali, kar je še bolj pogosto (36,36 %), sploh nima svoje frazemske ustreznice v standardnem jeziku, kar kaže na precejšnjo verjetnost, da bodo ti frazemi sčasoma izginili iz križevškega frazemskega zaklada. Pri nekaterih frazemih so ugotovljene različne besedne variacije (npr. *stara frajla [cura]*), pri katerih je zelo verjetno, da bo nazadnje obstala varianta, ki jo predlaga standard, medtem ko bo varianta, ki vsebuje germanizem, izločena iz uporabe. Vendar ne glede na takšne napovedi menimo, da se bodo germanizmi še dolgo obdržali v besednem zakladu organskega govora, bodisi kot del frazema bodisi kot izolirani tujejezični elementi.